

HELSINKI COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS

ХЕЛСИНШКИ КОМИТЕТИ И МАКЕДОНИЈА КОМИТЕТ ДИ **HELSINKI** **ХЕЛСИНШКИ**
КОМИТЕТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
PER TE DREJTAT E NJERJUT I REPUBLIKES SE MAKEDONISEE
CUMHURİYETİ'NİN TI- NDREPTULI-A E MANUŞENGERE OMLUIDI REPUBLICA NEJAMIJA KI M A C H E D O N I A REPUBLKA MAKEDONIJA MA K E D O N I J E
Naum Naumovski Borche 83; 1000 Skopje, R. Macedonia; tel/fax: + 389 2 311 9073; +389 2 329 0469
Naum Naumovski Borche 83; 1000 Skopje; R. Macedonia; tel/fax: + 389 2 311 9073; +389 2 329 0469

ХЕЛСИНШКИ КОМИТЕТ ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

НАБЉУДУВАЊЕ, МАПИРАЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА КРИМИНАЛОТ ОД ОМРАЗА

ПОСЕБНА АНАЛИЗА ЗА 2013 ГОДИНА

Скопје, мај 2014

A. ВОВЕД

Оваа посебна анализа е подготвена во согласност со договорот потпишан во март 2013 година помеѓу Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија и Мисијата на ОБСЕ во Скопје за спроведување на проектот „Поддршка на националните чинители во справувањето со криминалот од омраза и говорот на омраза“.

1. Резиме на проектот

Главната цел на проектот е да се зголеми разбирањето и да се засили капацитетот на институциите и граѓанскиот сектор за ефективно справување со криминалот од омраза и говорот на омраза, во согласност со домашното законодавство, заложбите на ОБСЕ и меѓународните стандарди. Хелсиншкиот комитет активностите започна да го спроведува од 25 февруари 2013 година, а тие ќе продолжат и во текот на 2014 година.

2. Проектни активности

Хелсиншкиот комитет ги спроведува следниве активности во однос на криминалот од омраза:

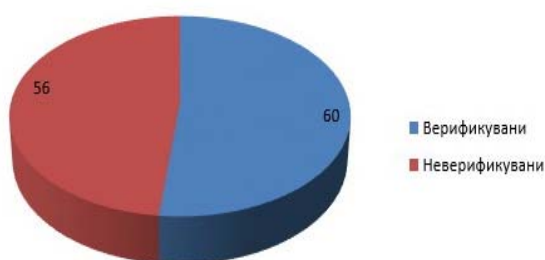
1. Подготовка на проектна методологија
2. Набљудување на домашните печатени и електронски медиуми
3. Обезбедување на бесплатна правна помош за жртвите
4. Набљудување на судски постапки поврзани со криминал од омраза
5. Известувања на злосторства од омраза до ОБСЕ и ОДИХР
6. Изработка на веб портал за мапирање на криминал од омраза
7. Обезбедување информации и ресурси за други граѓански организации
8. Учество на тренинзи и настани организирани од ОБСЕ и ОДИХР

В. РЕЗИМЕ НА ГЛАВНИТЕ НАОДИ

1. Вовед

Во извештајот на Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) на ОБСЕ, насловен како „Криминал од омраза во регионот на ОБСЕ – Инциденти и одговори: Годишен извештај за 2012 година“ е наведено дека „51 земји учеснички го известиле ОДИХР дека прибираат некакви податоци во врска со криминалот од омраза [...] Република Македонија наведе дека не подготвува било каква статистика од овој вид“.¹ Во Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2013 година се наведува дека „Не се собираат систематски податоците за пријавувања, истраги и обвиненија за говор на омраза и злосторства од омраза, а потребно е да се обезбедат обуки за спроведувачите на законот, обвинителите и судиите за спроведување на законот.“² Оваа анализа, заедно со веб порталот за мапирање на криминалот од омраза – www.zlostorstvaodomraza.com претставуваат првиот конкретен чекор за набљудување, регистрирање и известување за криминалот од омраза во државата.

2. Број на инциденти

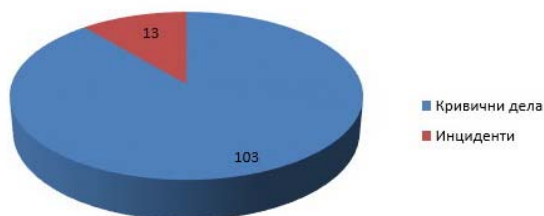
За време на периодот 28 февруари – 31 декември 2014 година беа регистрирани вкупно 116 инциденти предизвикани од омраза. 3 инцидента беа пријавени во Хелсиншкиот комитет, додека за сите останати беше известно од страна на медиумите. 60 инциденти беа верификувани преку комуникација со

¹ http://tandis.odhr.pl/hcr2012/pdf/Hate_Crime_Report_full_version.pdf, стр. 16-17.

² http://www.sep.gov.mk/data/file/Progres%20report%202013/2013-mk/mk_rapport_2013_MK4_21_10_2013.doc, стр. 60.

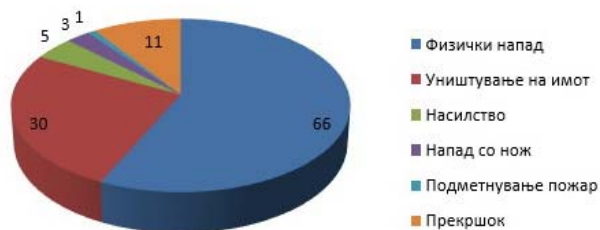
полицијата, полициски билтени, известување од медиумите и со непосредно забележување на инцидент. 56 од регистрираните инциденти не беа верификувани, но сепак беа вклучени во извештајот поради добиените информации во врска со местото на инцидентот (на пример етнички мешани маала и училишта, автобуски линии користени од страна на припадници на различни етнички заедници, места на кои претходно е сторен криминал од омраза итн.), видот на инцидентот (на пример поголема група малолетници напаѓа една или повеќе жртви без провокација, групни тепачки, напад во автобус или на автобуска станица итн.), време на инцидентот (по претходна тепачка како форма на одмазда, по училишните часови, за време или по спортски настан итн.) и имотот оштетен за време на инцидентот (на пример, цркви, џамии, мултикултурни згради итн.). Неверификуваните и верификуваните пријави за инцидентите може да се видат поединечно на веб-порталот за пријавување на злосторства од омраза: www.zlostorstvaodomraza.com.

3. Криминал од омраза наспроти инциденти од омраза

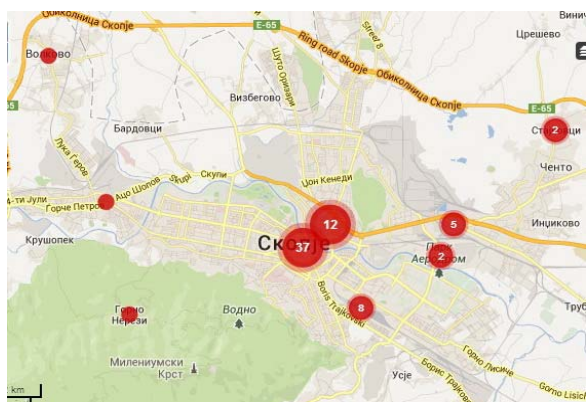
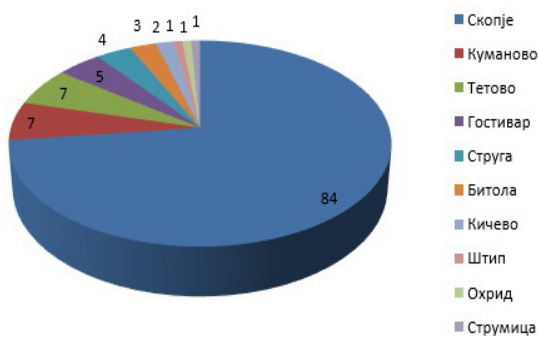
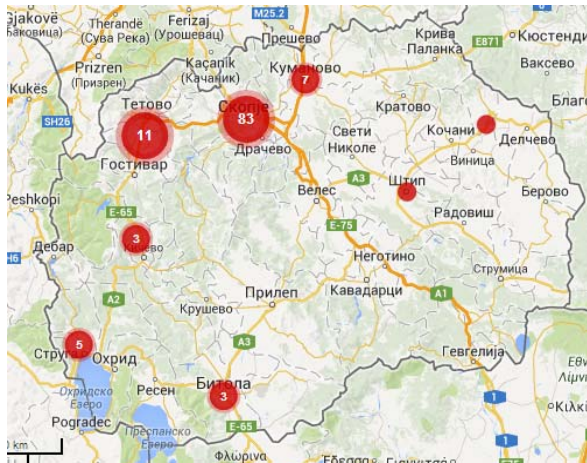
Голем број од регистрираните инциденти (103) се квалификуваат како злосторства од омраза поради нивниот статус на кривични дела според националното право и фактот дека биле извршени поради одредена пристрасност. Поголемиот дел од овие кривични дела се

извршени од страна на малолетници. Жртвите и сторителите обично се припадници на различни етнички заедници (македонската и албанската). Извршените злосторства вклучуваат: напад, поседување и употреба на нелегално оружје, оштетување на имот, вандализам, закана, насилство, палење на знамиња, подметнување пожар и др. Инцидентите кои не се квалификуваат како злосторства од

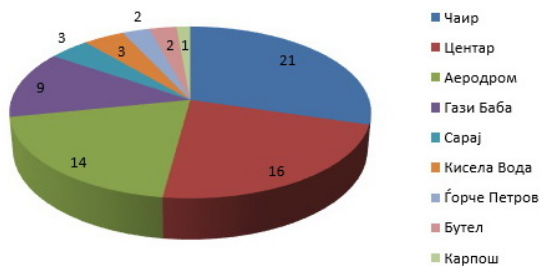

омраза, обично се третираат како прекршоци (13) и во таков случај обично се работи за навредливи графити, несоодветно и националистичко скандирања за време на спортски настани и друго.

4. Инциденти според локација

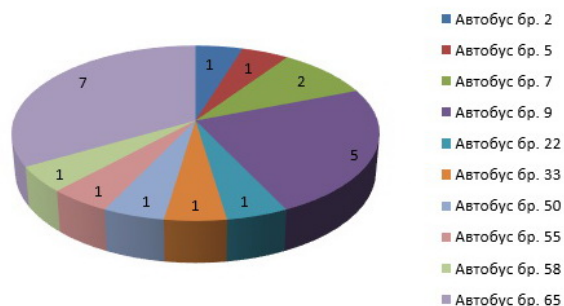
Околу 72% од вкупниот број на регистрираните инциденти се случија во Скопје и неговите околни општини. По 7 инциденти беа регистрирани во градовите Куманово и Тетово, 5 во Гостивар и 4 во Струга. Сите овие градови се наоѓаат во региони во кои има значително малцинство од етнички Македонци (Тетово и Гостивар) или етнички Албанци (Скопје, Куманово и Струга). Дебар е единствениот град каде што Албанците и Македонците живеат заедно, но за време на проектниот период не се случи ниту еден инцидент. Освен во Шуто Оризари, општина претежно населена со припадници на ромската етничка заедница, злосторства од омраза беа регистрирани во сите други 9 општини во Скопје. Фактот дека не беа регистрирани инциденти кои се однесуваат на припадниците на ромската етничка заедница, не треба да не доведе до заклучок дека тие инциденти не се случуваат, туку можно е да не се пријавени.

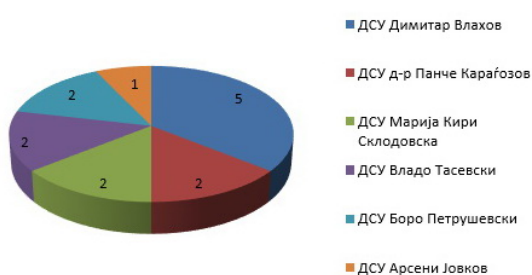
Повеќето од инцидентите регистрирани во Скопје се случиле во Чаир (општина претежно населена со Албанци), Центар и Аеродром (општини претежно населени со Македонци). Процентот на регистрирани инциденти за овие три општини изнесува 72 % од вкупниот број на инциденти кои се

случија во градското подрачје на Скопје.

Најмалку 21 инцидент во Скопје се случил во автобуси (медиумите понекогаш пријавуваа за локацијата на автобус кој бил нападат, но не и за бројот на автобусот). Повеќето од автобусите сообраќаат меѓу населени

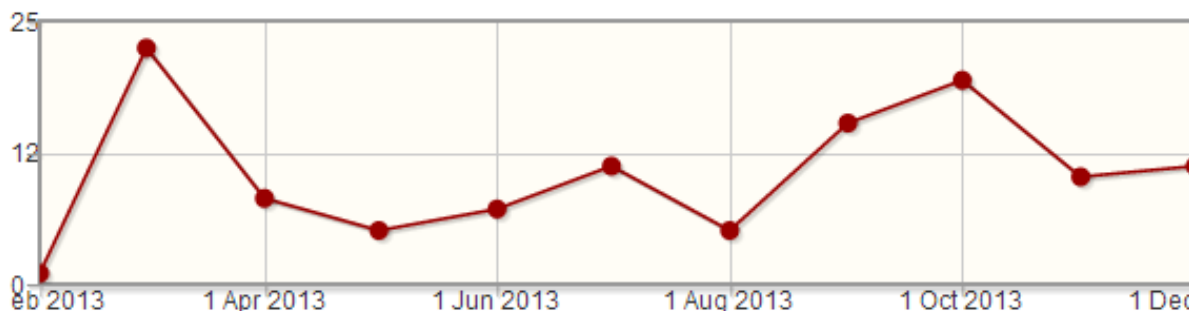
места кои се населени со Македонци и Албанци, а од сите напади во автобуси, 66% се случиле во автобус број 9 и 65. Многу од физичките напади се случија или во близина на автобуските станици или пак автобус бил цел на нападот. Покрај нападите во и над автобуси, регистрирани беа и 6 напади врз возови. 4 напади се случиле во близина на железничката станица во Скопје- Север, а нападатите возови сообраќале на релација помеѓу Скопје- Кичево и Скопје- Приштина.

14 инциденти што вклучуваат напад на група на ученици против еден ученик или тепачки меѓу две спротивставени групи се случија во или во близина на 6 средни училишта во Скопје. 3 од овие училишта се лоцирани на булеварот „3-та Македонска

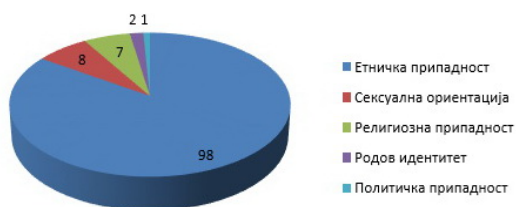
бригада“ во Општина Аеродром. Во сите училишта каде што беа регистрирани инциденти учат ученици Македонци и Албанци. На национално ниво беа регистрирани инциденти во кои беа нападат три цркви, една џамија, еден мултикултурен центар и еден музеј (на албанската азбука) кој беше нападат во два наврати.

5. Инциденти по месец

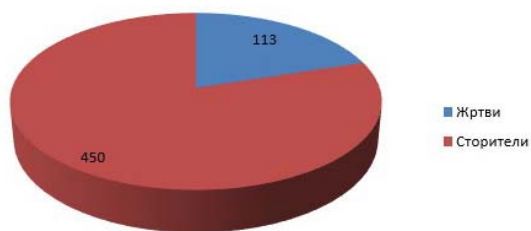
Речиси половина од регистрираните инциденти се случија во март, септември и октомври. Повеќето од инцидентите во март се случија поради протестите и контра протестите во врска со назначувањето на Талат Џафери (поранешен командант на ОНА), како министер за одбрана во Владата на Република Македонија. Во септември и октомври, во просек, инцидент се случуваше секој втор ден, поради фактот што овој период го одбележува почетокот на учебната година и учениците се враќаат назад на училиште, па така во голем дел од инцидентите инволвирани беа средношколци додека вообичаеното време на случување на инцидентите е по училишните часови. За време на локалните избори во земјава што беа одржани во 2013 година, интересно е да се забележи дека меѓу двата изборни круга каде што првиот круг на гласање се одржа на 24 март, додека вториот круг на 7-ми април, не беше регистриран ниту еден инцидент меѓу овие два датуми. Во текот на месец јуни, месец во кој завршува учебната година, се случија само 7 инциденти.

6. Инциденти според пристрасна мотивација

Околу 84% од злосторствата сторени од омраза се случија поради различната етничка припадност на жртвата. Речиси во сите овие инциденти инволвирани се Македонците и Албанците. Сексуална ориентација, заедно со родовиот идентитет, беше причина за 9% од инцидентите, додека инцидентите сторени поради верската припадност изнесуваат 7%.

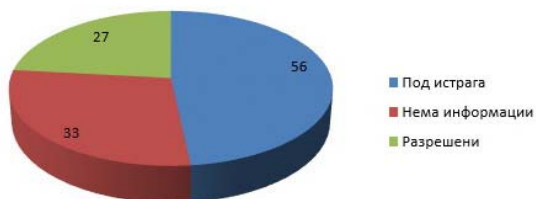
7. Жртви наспроти сторители

За време на проектниот период беа регистрирани минимум 130 жртви и 490 сторители на злосторства од омраза. За потребите на овој извештај, секогаш кога од страна на медиумите беше пријавен неодреден број на сторители (на пример помеѓу 10 и 15), помалиот број на сторители

беше земен предвид. Кога беше објавено дека "група" на сторители извршиле злосторство од омраза, бројот кој беше користен за овој извештај е 3 лица. Исто така, важно е да се спомене дека голем дел од жртвите се малолетници, каде најмладата жртва е 10 години, а меѓу жртвите има и 5 девојки на возраст под 18 години.

8. Статус на случаите

Во однос на реакцијата од институциите како одговор на оваа негативна појава, полицијата успеа да пронајде осомничени сторители поврзани со најмалку 27 од 116 инциденти. Со оглед на тоа што во моментот не постои база на податоци за злосторства од омраза, Хелсиншкиот

комитет ги регистрираше решените случаи преку добивање на информација од полицијата, преку следење на медиумите, а беше и директно известен од страна на жртвите. 56 други инциденти се пријавени во полиција и се под истрага. Во однос на 33 останати инциденти Комитетот нема информации во врска со нивниот статус. Досега само 1 инцидент доби судска разврска, инцидент во кој Хелсиншкиот комитет учествуваше во својство на оштетена страна, а се однесува за случај поврзан со еден од многуте напади на ЛГБТИ Центарот за поддршка.

9. Заклучок

Република Македонија не собира податоци за злосторства сторени од омраза и со оглед на тоа што овој проблем не се појави во јавниот дискурс, неизвесно е дали во блиска иднина ќе имаме на располагање сеопфатни и споредливи официјални податоци за сторени злосторства од омраза. Направени се многу малку напори за преземање превентивни мерки, вклучувајќи едукација за човекови права и подигање на свеста кај јавноста. Кривичните дела сторени од омраза не се пријавуваат или истражуваат правилно од страна на надлежните кои треба да бидат обучени во однос на идентификација и одговор на злосторства од омраза. Со тоа што појавите на злосторства од омраза не се третираат како посебно прашање, државата не нуди посебна заштита и поддршка на жртвите. Најпогодените членови на општеството се младите, но исто така и припадниците на ЛГБТИ заедницата, што се должи на фактот дека сексуалната ориентација и родовиот идентитет не се препознаваат како основи врз кои може да се изврши злосторство од омраза. Злосторствата од омраза обично се случуваат на јавно место. Голем број на инциденти се случија во автобуси, во близина на автобуска станица, во училишните дворови и во близина на училишта, како и случаи во кои беа нападнати возови. Голем број кривични дела од омраза се сторени од одмазда или како последица за претходен инцидент помеѓу македонската и албанската младина. Исто така, голем број на инциденти се случија по училишните часови. Од вкупниот број на регистрирани инциденти само 2 инциденти беа регистрирани во Источна Македонија. Малиот број на инциденти во овој дел од земјата може да се должи на фактот што во овој дел од земјата претежно е населен со етничко македонско население, но исто така и поради помалиот број на пријавување на овие инциденти како и ниското ниво на свест кај јавноста во врска со злосторствата од омраза и предрасудите што се јавуваат како мотив за овие злосторства.

Изработиле:

д-р Воислав Стојановски

м-р Артан Мурати

Неда Чаловска